

ESZKÖZKEZELŐ GYAKORLÓ FOGLALKOZÁSOK SAJÁTOSSÁGAI A POLGÁRI VÉDELMI SZAKKÉPZÉSBEN

A polgári védelmi és a katasztrófavédelmi szakképzés a gazdasági és a társadalmi élet szinte minden területén - így az iskolákban is - előtérbe fog kerülni a Kormány 15/1992. (I.27.) számú rendelete, és a még megvitatásra váró katasztrófavédelmi törvény nyomán.

A terület szakképzése egy sor eltérő vonást, sajátosságot mutat a nem védelmi ágazatok képzéséhez képest. Mivel a különböző károsító, pusztító hatásokkal a beosztott kezelő állomány találkozik először és közvetlenül, így az eszközzel való foglalkozásokon mutatkoznak meg leginkább a speciális tartalmi és didaktikai sajátosságok. Az alábbiakban ezeket az eltéréseket szeretném érzékeltetni, néhány jellemző eszközcsoporthoz való bontásban.

Az egyéni légzés- és bőrvédő eszközök használata

A korszerű légzés- és bőrvédő eszközök használata nélkül nem képzelhető el a mentő-mentesítő alegységek hatékony működtetése. Sem háborúban, sem békében nem zárható ki annak a lehetősége - legyen szó bármilyen típusú katasztrófáról - hogy veszélyes vegyi, sugárzó vagy egyéb károsító anyaggal találják szembe magukat a felderítést vagy a mentést végző fő erők. Az elméleti foglalkozások legfontosabb célja egy olyan biztonságtudat kialakítása, mely az eszközök védőképességének bizonyításán keresztül lehetővé teszi a szennyeződéstől, mérgezéstől való félelem leküzdését vagy csökkentését az éles bevetésen való használat során. Az elmélet csak annyira legyen részletes, hogy a szerkezeti felépítés, működési elv ismerete tegye lehetővé az életveszélyt jelentő meghibásodások elhárítását, provizórikus javítását, a szennyezett terület gyors elhagyásának időtartamára.

A gyakorlás első és talán legfontosabb fázisa az eszközök gyors és biztonságos felvétele. Vészhelyzetben a felvételi idő minimalizálása döntő lehet, nem mehet viszont a biztonság rovására. Azt hiszem nem túlzás ebben az esetben a készség szint eléréséről beszélni. Mindenképpen szükséges, hogy a mozdulatok szinte automatikusak legyenek, hiszen a stressz-helyzet, az eszközfelvétel közben kapott utasítások, stb. mind elvonják a figyelmet a beöltözéstől. Ennek a szintnek az elérése az egyes apró, hasznos fogások bemutatásával, gyakoroltatással, a minél jobb normaidők elérésére való ösztönzéssel végezhető hatékonyan. Nagyon jól felhasználható erre az egészséges versenyszellem az egyes alegységek, csoportok között.

Csak a védelmi szakterületen előforduló sajátosság, hogy szükséges a védőeszközök különböző testhelyzetben, szűk helyen, járműben, sötétben és egyéb zavaró körülmények közötti felvételének gyakoroltatása is.

A szennyezett eszköz levételénél különös jelentősége van a lehetséges hibák és következményeik (szennyeződés, mérgezés stb.) módszeres bemutatásának és szintén a készség szintig történő gyakoroltatásának. Bevált módszer ilyenkor, hogy az eszköz levételét végző hallgató mozdulatait társa (társai) figyelik és azonnal jelzik az észlelt hibákat.

Igen nagy körültekintést, szervezést és biztos szaktudást igényel a légzésvédő eszközök ellenőrzését és a szennyezett légtérben való tevékenység fogásainak elsajátítását szolgáló gázkamragyakorlat.

Nem kevés azoknak - az esetenként tragikus - baleseteknek a száma, melyek ezen a téren óvatosságra intenek. Csak akkor szabad ezt a gyakorlatot végrehajtani, ha a hallgatók már eljutottak a készség szintű kezelésig. Fel kell deríteni a személyekről a gyakorlat végrehajtását kizáró szomatikus, vagy pszichikai problémákat. Ez utóbbiak könnyen pánikot, rosszullétet válhatnak ki, amelyet csak fokozni fog a helytelen eszközhasználatból eredő belégzés, szennyeződés. A hallgatóknak pontosan tudniuk kell, mi fog történni, milyen gyakorlatokat kell végrehajtani a szennyezett légtérben, mi a teendő a gáz belégzése, vagy rosszullét esetén.

A vegyi- és sugárzásmerő műszerek használata

A vegyifelderítők általában csak kézi működtetésű kimutató eszközökkel rendelkeznek. Az automata műszerek kevés helyen fordulnak elő, tiszta légtérben vannak elhelyezve, kezelésük csak kevéssé tér el a laboratóriumi eszközök kezelésétől. A kézi vegyifelderítő eszközök kezelésének legjellemzőbb sajátossága a teljes védőfelszerelésben és bonyolult körülmények közötti használat. A felderítőnek képesnek kell lenni arra, hogy egy időben használja: a világító eszközt, az URH adóvevőt, és a vegyifelderítő eszközt. Ugyanakkor számítani kell - pl. egy égő, füsttel telített raktárban - az életét is veszélyeztető akadályokra, a zavaró körülmények sokaságára. Az ilyen feladatok gyakoroltatását csak komoly fizikai és pszichikai alkalmassági vizsgálaton megfelelt személyekkel szabad végezni. Elengedhetetlen, hogy az oktató "profi" legyen a szakmában, képes legyen a megtörtént esetek tanulságait elemezni, legyen szakmai és emberi tekintélye a hallgatók előtt. Bevált módszere a vegyifelderítés gyakoroltatásának a valóságot megközelítő helyzetben az imitációs

anyagokkal történő kimutatás, elkerülve így a valóságos mérgező anyagok használatának veszélyét.

Mivel a vegyi kárterület felderítésénél és felszámolásánál a legnagyobb a különböző katasztrófatípusok közül a közvetlen életveszély, így mindenképpen indokolt, hogy legalább a felderítők minimum középfokú szakképzettséggel (vegyipari technikum, szakközépiskola) rendelkezzenek. A veszély nagyságának tudatából adódó félelemérzet, szorongás csak a széleskörű elméleti tudásra alapozott, teljes biztonsági begyakorolt készségek kialakításával csökkenthető. Az ismerethiányból adódó téves helyzetmegítélés tragédiát okozhat, erre int az alábbi példa:

"1942. július 18-án az ausztriai Karntenben egy tartálykocsi balesete során 8 tonna fenol ömlött a szabadba, hat tűzoltó életveszélyes mérgezést szenvedett, mivel a veszélyes anyag fajtáját tévesen állapították meg. A tűzoltók közül senki sem rendelkezett az anyag meghatározásához szükséges szakképzettséggel, a tartályon lévő számok alapján benzinhoz hasonló folyadéokra tippeltek. Később rádión információt kaptak, hogy az 1247-es anyag metilmetakrilát, amely gyúlékony, illékony robbanásveszélyes folyadék. Időközben a tűzoltók megállapították, hogy tévedtek, mert szerencsétlenül járt társaiknál a roncsolódások mind arra utaltak, hogy mérgező-agresszív anyaggal állnak szemben. Csak később került ki a megtalált szállítólevélből, hogy a szállítmány: fenol."

A hordozható sugármérő: műszerek kezelése általában könnyen elsajátítható, maga a használat nem különbözik lényegesen az egyéb műszerek használatától. Az egyszerű kezelés megkönnyíti a bonyolult körülmények között mozgó felderítő dolgát a vegyifelderítéshez képest. Nukleáris katasztrófa közvetett (távoli) hatásterületén nincs romosodás, füst stb. ami a vegyi kárterületen viszont gyakran előfordulhat. A radioaktív sugárzások - a legtöbb esetben - közvetlen életveszélyt nem jelentenek a felderítők részére. Mindezek ellenére sem mondhatjuk el, hogy a kezelők, felderítők kiképzése egyszerű feladat lenne.

A felkészítésnél mindenképpen figyelembe kell vennünk egy pár - csak a sugárzásukkal kapcsolatos - pszichikai jelenséget. Az összes károsító hatások közül ezt ismerik az emberek a legkevésbé, a népesség egy része számára - a képzetlenség, ismerethiány miatt - a radioaktivitás jelensége, a nem érzékelhető sugárzásuk léte a misztikus, felfoghatatlan kategóriába tartozik. Ebben az esetben az a - tiszta empirián alapuló - felfogás a veszélyes, amely szerint: "csak az árthat, amit látok, hallok, érzek stb." A képzetesebb emberek felfogják a jelenséget, tudatában vannak a veszély

"alattomos" voltának, miszerint: nem érzékelhető, késleltetetten (utódokra is) hat, az okozott hatás kiszámíthatatlan stb. A felismerés és a veszélyek jellege ugyanakkor - sokszor túlzó és indokolatlan - félelmet, szorongást indukál. Ez a szorongás - valóságos helyzetben - érdekes és csak a sugárveszélyre jellemző pszichoszomatikus tüneteket vált ki. Az egyébként még tiszta területen mozgó felderítő "úgy érzi", hogy őt sugárzás érte, hogy sugárzó anyaggal szennyeződött: fáj a feje, szédül, ég a bőre stb.

Mindezeket feltétlenül figyelembe kell vennünk a kezelők felkészítésénél, elsősorban a sugárzások biokémiai, egészségkárosító hatását kellő mélységig el kell sajátíttatni. Tudatosítani kell, hogy az érzékelés csak közvetetten, de szinte teljes megbízhatósággal és nagy pontossággal lehetséges. A műszerek készségi szintű kezelése - hasonlóan a vegyi felderítéshez - ugyancsak követelmény. A számítógép-video-kivetítő rendszerek jól felhasználhatók a sugárszennyezett területen való mozgás, a sugárszint változások jellegének imitálására. Remélem a fentiek sikeresen érzékeltették a képzési terület néhány jellemző sajátosságát. A tanulóifjúság polgári védelmi felkészítésével foglalkozó kollégák, de az érdeklődők számára is - a védelmi terület szakmódszertani kérdéseivel kapcsolatos témákban - továbbra is rendelkezésre áll a BM Polgári Védelem Országos Vezetőképző Intézet tanári állománya.

Idézet: Dr. Balogh Imre: Külföldi és hazai tűzkatasztrófák, tüzek, robbanások és mérgezések (FIMCOOP - Bp. 1987.) (373. oldal)